

**Ramona Popovici
Camil-Gabriel Ionescu**

Memorator de istoria românilor pentru clasa a XII-a

 Booklet

București, 2018

1. Academia Română, *Istoria românilor* (vol. III-VIII), Ed. Enciclopedică, București, 2001-2003.
2. M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor, *Istoria României*, Ed. Enciclopedică, București, 1998.
3. Gh. I. Brătianu, *Marea Neagră*, Ed. Polirom, Iași, 1999.
4. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers enciclopedic, București, 1999.
5. N. Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, Ed. Humanitas, București, 1995.
6. *Enciclopedie de istorie universală*, Ed. All Educațional, București, 2003.
7. C. C. Giurescu, *Istoria românilor. Din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*, Ed. Humanitas, București, 2000.
8. Keith Hitchins, *Românii 1774-1866*, Ed. Humanitas, București, 1996.
9. N. Isar, *Istoria modernă a românilor (1774/1784-1918)*, Ed. Universitară, București, 2006.
10. *Istoria României în texte* (coord. Bogdan Murgescu), Ed. Corint, București, 2001.
11. Maria Grecu, Valentin Băluțoiu, *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2007.
12. *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a (coord. Al. Barnea), Ed. Corint, București, 2007.
13. *Istorie*, Manual pentru clasa a XII-a (coord. Zoe Petre), Ed. Corint, București, 2007.

Cuprins

I. Popoare și spații istorice.....	3
1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor	3
Studiu de caz: Gh. I. Brătianu despre Marea Neagră.....	10
2. Descoperitori de noi spații și culturi între secolele XV și XIX.....	12
Studiu de caz: Călători străini despre civilizația din spațiul românesc în Evul Mediu și la începuturile modernității	15
3. Călători români acasă și în lume	18
II. Oamenii, societatea și lumea ideilor	21
1. Sate, târguri și orașe din Europa și spațiul românesc.....	21
Satul	21
Orașul și târgul	29
2. Viziuni despre modernizare în Europa secolelor XIX-XX: curente și politici culturale, identități naționale și identitate europeană	32
Modernizarea și viziuni asupra modernizării	32
Viziuni asupra modernizării.....	35
Identități naționale	37
Identitate europeană.....	38
3. Politicile culturale și românii din afara granițelor. Diversitatea etnică, confesională și soluțiile politice în România modernă. Minorități naționale în România secolului XX.....	39
Politicile culturale și românii din afara granițelor	39

Diversitate etnică și confesională și soluțiile politice în România modernă	42
Minorități naționale în România secolului XX	43
4. Secolul XX – între democrație și totalitarism. Ideologii și practici politice în România și în Europa	46
Studiu de caz: Construcția democrației și ideologia totalitară în România. Oameni, fapte și idei	50
5. Constituțiile din România	55
Studiu de caz: Instituții și drepturi cetățenești	62
III. Statul și politica	64
1. Autonomii locale și instituții centrale în spațiul românesc (sec. IX-XVIII)	64
Întemeierea statelor medievale românești	64
Formațiuni prestatale românești (sec. IX-XIII)	65
Formarea statului medieval Transilvania	67
Formarea statului medieval Țara Românească	68
Formarea statului medieval Moldova	69
Formarea statului medieval Dobrogea	70
Statul Asăneștilor	70
Instituții centrale în Țările Române	71
2. Statul român modern: de la proiect politic la realizarea României Mari (sec. XVIII-XX)	73
Proiecte politice boierești (1711-1821)	74
Proiectul politic de la 1821	74
Începuturile unui stat modern (1821-1848)	74
Proiectul politic pașoptist	75
Unirea din 1859 și domnia lui Al. I. Cuza	76
Aducerea prințului străin și consolidarea statală	79
Realizarea României Mari	79

Studiu de caz: De la „partida națională” la sistemul politic pluripartidist în România secolelor XIX-XX	80
3. Redefinirea rolurilor statului de la Primul Război Mondial până la planul Schuman. Situația României	83
4. România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă. Construcția democrației postdecembriste	86
România postbelică	86
Stalinizarea României	88
Lupta pentru putere	89
Rezistența anticomunistă	90
Național-comunismul (1965-1989)	91
Construcția democrației postdecembriste	92
IV. Relațiile internaționale	94
1. Spațiul românesc între diplomație și conflict în Evul Mediu și la începuturile modernității	94
Țările Române între Imperiul Otoman și marile puteri catolice vecine	94
Lupta antiotomană a Țărilor Române (sec. XIV-XVI)	95
2. România și concertul european; de la „Criza Orientală” la marile alianțe ale secolului XX	102
Participarea României la Primul Război Mondial	104
Politica românească externă în perioada interbelică	106
România și cel de-al Doilea Război Mondial	107
Studiu de caz: Voci ale diplomației românești. De la Dimitrie Cantemir la Grigore Gafencu	109

3. România în perioada „Războiului Rece”	113
Studiu de caz: Diplomația românească între Tratatul de la Varșovia și Uniunea Europeană.....	115

V. Religia și viața religioasă117

1. Biserica și școala în Evul Mediu și la începuturile modernității. Construcție ecleziastică și implicare laică	117
Biserica românească	118
Școala românească	119
Construcție ecleziastică și implicare laică	120
2. Protectorat religios și identitate culturală în Europa și spațiul românesc. Statul, Biserica și diaspora	121
Studiu de caz: România și toleranța religioasă în secolul XX	123

Bibliografie124

Pentru comenzi:

tel: 021 430.3095

email: comenzi@booklet.ro

web: www.booklet.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POPOVICI, RAMONA

Memorator de Istoria românilor pentru clasa a XII-a /
Ramona Popovici, Camil-Gabriel Ionescu
București: Booklet, 2015

ISBN 978-606-590-292-3

I. Ionescu, Camil-Gabriel
94(498)(075.35)

Redactor: Ioana Tudose

Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu

Corector: Monica Pleșescu

© Editura Booklet, 2018

Toate drepturile asupra lucrării aparțin editurii

I. Popoare și spații istorice

1. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Romanitatea românilor reprezintă un element esențial al identității lingvistice și culturale a poporului român. Astfel, românii sunt un popor romanic (neolatin), al cărui proces de formare (etnogeneză) a cunoscut trei etape:

- existența civilizației geto-dacice, supusă cuceririi romane, în urma războaielor daco-romane din 101-102 și 105-106;
- sinteza daco-romană, realizată în urma procesului de romanizare;
- desăvârșirea etnogenezei în urma contopirii populației daco-romane cu migratorii slavi în sec. VI-VII.

a) civilizația geto-dacă atinge apogeul în timpul regelui Burebista, primul unificator al triburilor geto-dace (82-44 î.Hr.) și, respectiv, în timpul lui Decebal, cel care a refăcut unitatea statului dac (87-106) și în timpul căruia Dacia a fost cucerită de romanii conduși de împăratul Traian;

b) romanizarea geto-dacilor a fost realizată pe parcursul mai multor secole și a cunoscut mai multe etape:
- cea inițială (sec. I î.Hr. - sec. II d.Hr), începută în Dobrogea, primul teritoriu getic ajuns sub stăpânire romană (sec I î.Hr);

- cea oficială (106-271/ 274), realizată prin intermediul factorilor oficiali de romanizare (administrația și armata) și al factorilor neoficiali (coloniștii, veteranii, dreptul, urbanizarea, învățământul etc.). În procesul de romanizare, un rol important l-a avut și creștinismul, răspândit în limba latină;
- cea postaureliană (sec. III-VII), în timpul căreia se produce și romanizarea dacilor liberi, care nu fuseseră integrați în provincia Dacia;

c) desăvârșirea procesului de formare a poporului și a limbii române s-a realizat în condițiile continuității daco-romane (după retragerea aureliană) și venirea migratorilor slavi (sec. VI-VII d.Hr).

Etnogeneza românească a durat mai multe secole (II-VIII/ IX), românii formându-se atât la nord, cât și la sud de Dunăre, unitatea lor fiind afectată de venirea slavilor în sec. al VII-lea.

Caracterul limbii române este și el unul neolatin, după cum o demonstrează și structura acestei limbi, care conține:

- substrat traco-dacic (10%);
- strat latin (60%);
- adstrat slav (20%);
- preluări din alte limbi (10%).

După așezarea slavilor la sud de Dunăre, limba română cunoaște și ea o fragmentare în mai multe dialecte:

- dialectul nord-dunărean (daco-român) și
- dialectele sud-dunărene (aromân/ macedoromân; istro-român; megleno-român).

Originea latină a poporului nostru a fost subliniată și de termenii cu care vecinii făceau referire la români, în Evul Mediu: *walach, vlah, olah, blachi*. Ulterior, în sec. XV-XVII, călătorii străini i-au numit pe locuitorii Țărilor Române „romani”.

Etnogeneza românească a devenit subiectul diferitelor teorii, precum: *teoria autohtonistă și cea imigraționistă*.

■ **Teoria autohtonistă** subliniază originea latină și vechimea românilor pe aceste meleaguri și a fost susținută atât de istoriografia românească, cât și de cea străină.

Primii autori care au susținut-o au fost cei străini (ca, de altfel, și cei care au combătut-o ulterior):

- împăratul bizantin Mauricius atestă pentru prima dată, în lucrarea sa „Strategikon” (sec. VII), populația de la nordul Dunării, denumită cu termenul de *romani*;
- împăratul bizantin Constantin VII Porfirogenetul vorbește despre originea latină a populației romanice de la gurile Dunării, în lucrarea sa „Despre administrarea imperiului” (sec. X);
- cronicarul maghiar Anonymus a scris la curtea regelui Bella III „Faptele ungarilor” (sec. XII), în care spune că la venirea ungarilor conduși de Arpad I în Transilvania, între secolele IX-X, aceștia i-au găsit acolo pe români, pe bulgari și pe slavi;
- maghiarul Simon de Geza arată, în sec. XIII, în lucrarea „Faptele hunilor și ale ungarilor” că ungurii i-au găsit pe români, la venirea lor în Pannonia.

Alți istorici, partizani ai teoriei autohtoniste:

- împăratul austriac Iosif II (sec. XVIII) consideră că românii sunt „cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Transilvaniei”;

- ilustrul istoric englez Edward Gibbon (sec. XVIII) afirmă că Dacia a continuat să fie locuită de daci și după cucerirea ei de către romani;
- cărturarul sas J. Troester (sec. XVIII) susține că românii sunt „cei mai vechi locuitori ai acestei țări”;
- maghiarul Benko Iozsef (sec. XVIII) arată că „mulți romani împreună cu dacii indigeni au rămas pe loc” la abandonarea provinciei în timpul împăratului Aurelian;
- Paul Schafarik (sec. XIX) reliefează că „valahii” din nordul și sudul Dunării au rezultat din „amestecul tracilor și geto-dacilor cu romanii”.

Istoriografia românească aduce argumente în favoarea *teoriei autohtoniste* prin autorii și lucrările de mai jos:

- 1536 - Nicolaus Olahus subliniază unitatea de neam și continuitatea românilor;
- 1542 - Sasul Johannes Honterus numește „Dacia” întreg teritoriul locuit de români;
- sec. XVI - Grigore Ureche arată în „Letopisețul Moldovei” originea latină a poporului nostru;
- Miron Costin accentuează și el originea latină a poporului și a limbii române, în „Letopisețul Țării Moldovei”;
- Dimitrie Cantemir reliefează și el, în „Hronicul vechimii romano-moldovlahilor” (1722), originea latină a românilor;
- Mihai Cantacuzino, Ienăchiță Văcărescu, Dionisie Fotino, Naum Râmniceanu argumentează, în sec. XVIII, originea daco-romană a populației românești;
- sec. XVIII - reprezentanții Școlii Ardelene (Inochentie Micu-Klein, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu) au promovat ideea originii latine (chiar exclusivă) a poporului român, a vechimii și continuității

acestuia pe meleagurile carpato-danubiano-pontice. Aceste idei s-au regăsit într-un memoriu înaintat de Școala Ardeleană Curtții de la Viena în 1791 și intitulat *Supplex Libellus Valachorum*;

- reprezentanții școlii istorice moderne (sec. XIX-XX): A.D. Xenopol, Bogdan Petriceicu-Hașdeu, Dimitrie Onciul, Ion Bogdan, Nicolae Iorga, Gh. I. Brătianu, David Prodan și alții.

Mai există o categorie de cronicari și istorici labili în afirmațiile lor și influențați direct de aspectele politice. Astfel:

- cronicarul maghiar Szamoskozy Istvan, în sec. al XVI-lea, susține că românii sunt urmașii coloniștilor romani; după unirea realizată în 1600 de Mihai Viteazul, Szamoskozy își schimbă opinia, susținând contrariul;
- istoricul maghiar Makkai Laszlo susține, în 1946, veridicitatea informațiilor date de cronică lui Anonymus, pentru ca ulterior să le numească „basme”.

■ **Teoria imigraționistă** a fost elaborată în sec. al XIX-lea de istoricul austriac Robert Roesler și a fost precedată de alte contestări ale originii și vechimii poporului și limbii române, ai căror autori au fost:

- Sasul Franz Ioseph Sulzer scrie la 1781-1782 „Istoria Daciei Transalpine” în care susține:
 - dacii au fost masacrați în totalitate de romani;
 - românii s-ar fi format ca popor în Peninsula Balcanică, în Moesia, unde primesc influența slavă și adoptă credința ortodoxă;
 - românii trec ulterior la nord de Dunăre, în sec. XIII, cu ocazia a două evenimente: după expediția tătaro-mongolă

dintre 1241-1242 și după ce au fost goniți din sudul fluviului de către împăratul bizantin Isaac al II-lea Anghelos.

- Maghiarul Bolla Marton afirmă în sec. XVIII că românii sunt de origine bulgară, de unde li se trage și denumirea de „volohi”.

■ **Teoria roesleriană** – fundamentul distorsionărilor politizate ale ideii de continuitate și vechime românească.

A fost emisă de austriacul Robert Roesler în lucrarea sa intitulată „Studii românești. Cercetări asupra istoriei vechi a românilor” (1871);

Apariția ei a fost favorizată de climatul politic existent în Transilvania (deși majoritari în această provincie, românii erau considerați tolerați, iar națiunile privilegiate – maghiarii, sașii și secuii – au căutat să conteste originea și vechimea românilor fără fundamente științifice).

Ideile sale principale sunt:

- dacii ar fi fost distruși ca popor în urma războaielor cu romanii;
- vechea toponimie dacică ar fi dispărut tocmai din cauza acestei exterminări;
- Dacia nu a putut fi romanizată în 165 de ani;
- toți locuitorii au părăsit Dacia în timpul împăratului Aurelian;
- poporul român și limba română s-ar fi format la sud de Dunăre (argumente: lipsa elementelor germanice în limba română; existența unor elemente lexicale comune în limbile albaneză și română; asemănarea dialectelor daco-român și macedoromân; influența slavă resimțită de locuitorii de la nord de Dunăre);
- românii ar fi un popor de păstori nomazi;

- nu ar exista izvoare istorice care să ateste existența românilor la nord de Dunăre, înainte de sec. al XIII-lea.

Teoria a fost cu succes combătută de lucrările istoricilor români B. Petriceicu-Hașdeu și A. D. Xenopol.

Astfel, contraargumentele istoricului român A. D. Xenopol au fost prezentate în lucrarea „Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană” (1884):

- continuitatea dacică este demonstrată de revolta dacilor din 117 d.Hr, de dovezi arheologice, de prezența unor soldați daci în armata romană, de păstrarea unor toponime locale;
- etapa de romanizare la care se referă Roesler este doar cea oficială;
- continuitatea daco-romană este demonstrată prin dovezi arheologice, numismatice, lingvistice;
- slavii sunt cei care îi separă în sec. al VII-lea pe românii de la nord de cei de la sud de Dunăre;
- există izvoare istorice care atestă prezența românilor la nord de Dunăre încă din sec. al IX-lea.

Negarea continuității românești s-a regăsit și în secolele XIX-XX, mai ales după realizarea României Mari. Istoriografia românească a contracarat această tendință prin opere științifice importante:

- Vasile Pârvan - „Getica” și „Începuturile vieții romane la gurile Dunării”;
- N. Iorga - „Istoria românilor”;
- Gh. I. Brătianu - „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”.

După al Doilea Război Mondial și până la revoluția din 1989, istoriografia românească a cunoscut alte deformări. De exemplu, când România a devenit stat comunist, istoriografia a trebuit să

sublinieze caracterul imperialist al stăpânirii romane și importanța civilizatoare a slavilor în cadrul istoriei românilor. În timpul regimului lui N. Ceaușescu, s-a adoptat o linie naționalistă exagerată în prezentarea evenimentelor istorice românești. Astăzi aceste aspecte au dispărut din lucrările istorice de specialitate.

Studiu de caz: Gh. I. Brătianu despre Marea Neagră

■ Gh. I. Brătianu – omul și opera

- a trăit între 1898-1953, fiind un descendent al celebrei familii a Brătienilor (fiul Ion I.C. Brătianu și al Elenei Moruzi);
- a fost un reprezentant de seamă al școlii istoriografice românești din perioada interbelică;
- a fost un discipol al lui Nicolae Iorga;
- profesor universitar atât la Iași, cât și la București și director al Institutului de Istorie „N. Iorga” din București;
- membru al Academiei Române;
- specialist în istorie universală și bizantologie, integrează istoria românilor în contextul celei europene;
- a murit în timpul detenției din închisoarea comunistă de la Sighet;

Lucrările sale de referință sunt:

- „Acte ale notarilor genovezi de la Perra și Caffa”
- „Cercetări privitoare la comerțul genovez în Marea Neagră în sec. XIII”
- „Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană”
- „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”
- „Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești”
- „Adunările de stări în Europa și în Țările Române”

■ Viziunea istoriografică a lui Brătianu

Este reflectată de lucrarea sa de suflet „Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană”, apărută postum, la München, în 1969. Astfel, pentru Gheorghe I. Brătianu:

- cunoașterea trecutului european era necesară pentru înțelegerea proceselor istorice românești;
- această operă a fost, în intenția sa mărturisită, realizarea unei lucrări de istorie universală referitoare la un spațiu geografic cu un destin agitat și diverse conexiuni în evoluția sa;
- „universalismul domină incontestabil spiritul științei istorice”;
- tratarea temelor de istorie românească în context universal era o necesitate ce izvora din însăși poziția geografică a teritoriului ocupat de români.

Potrivit părerii sale, Marea Neagră a reprezentat o „placă turnantă” a marelui trafic și a schimburilor comerciale internaționale. Lucrarea începe cu preistoria, continuă cu osmoza dintre sciți și greci, apoi cu geto-dacii și cucerirea romană. Analizează istoria bizantină, comerțul genovez și venețian în zonă și impunerea monopolului otoman în decursul sec. al XIV-lea. De asemenea, reliefează conexiunile dintre evenimentele politice din bazinul Mării Negre și unele aspecte din istoria românilor (ca de exemplu, formarea Moldovei ca stat și păstrarea independenței statale a Țării Românești).

Lucrarea și întreaga operă științifică a istoricului Gh. Brătianu este caracterizată de:

- spirit critic și sistematic;